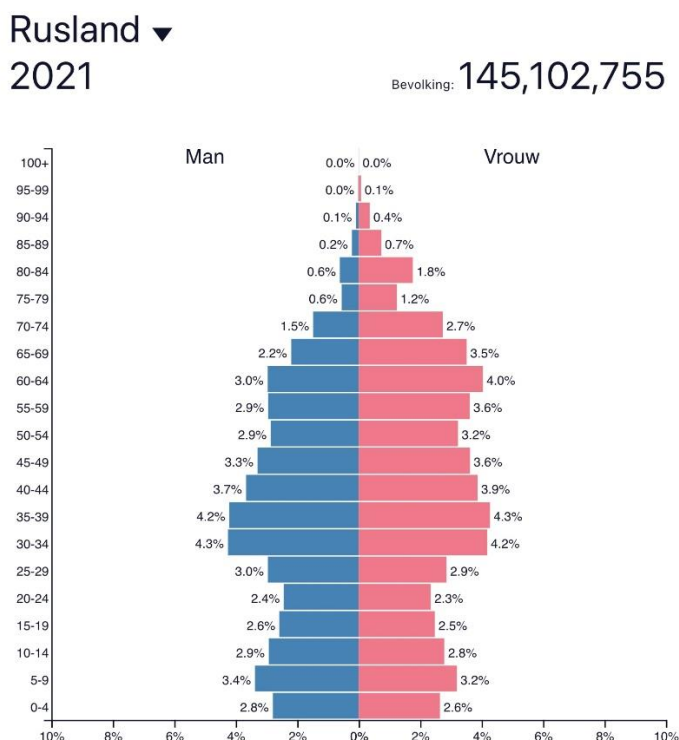


# Het ongeluk voor Rusland en Oekraïne duurt veel langer dan de oorlog

Over de oorlog van Rusland met Oekraïne wordt gemeld dat de Russische tactiek van aanvallen met grote aantal manschappen heel veel slachtoffers in het eigen leger maakt. De analyse luidt dat door de Russische machthebbers aan het verlies van veel manschappen niet zwaar wordt getild. Volgens Oekraïense cijfers is het aantal dode en gewonde Russische soldaten inmiddels de 600.000 gepasseerd. 600.000 mensen, bijna allemaal mannen denk ik, moet toch een groot effect hebben op de hele samenleving. Denk eens na over het maatschappelijke effect dat de dood van de bijna tweehonderd Nederlanders door het neerstorten van de MH17 heeft gehad in Nederland. Veel Nederlanders hadden wel een of andere connectie met een van de slachtoffers, en voelden daarvan de pijn. Het Russische regime heeft lang geprobeerd de oorlogsslachtoffers niet in de grootste Russische steden te laten vallen, maar inmiddels zal het effect toch ook daar zijn doorgedrongen.

600.000 mannen is zo veel dat het ook een waarneembaar demografisch effect moet hebben. Dat is zeker zo in Rusland waar de demografische bevolkingspiramide sowieso een bijzondere is, als je die vergelijkt met andere landen. Figuur 1 geeft deze piramide weer.

Figuur 1, bevolkingspiramide Rusland 2022



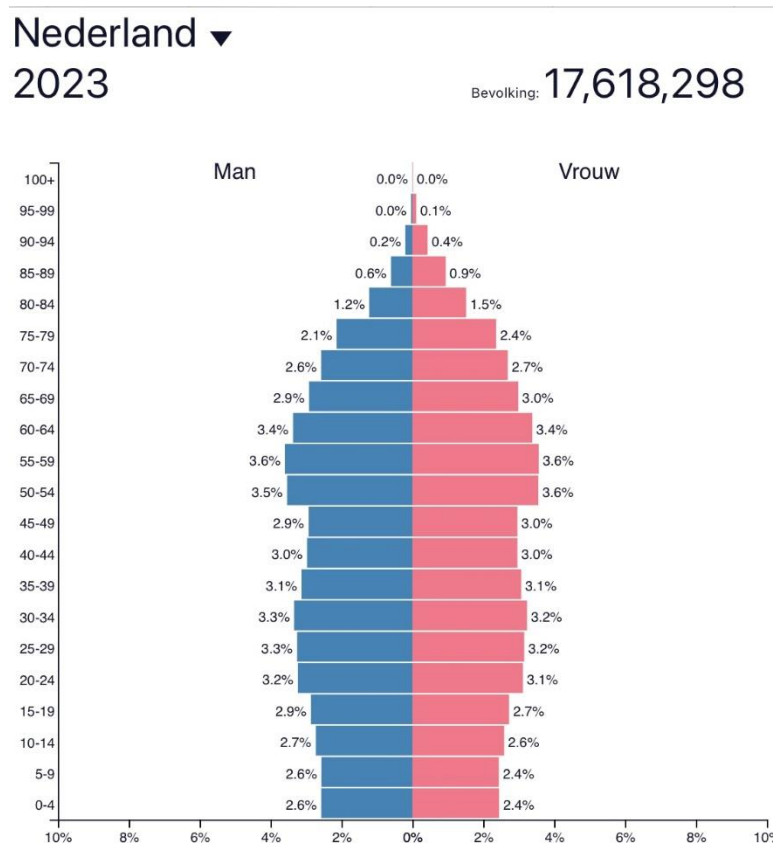
Dit is bepaald geen evenwichtig plaatje. Een aantal bijzonderheden vallen al heel snel op. Allereerst het geringe aantal mannen boven de 70 jaar, en het vrouwenoverschot in dat leeftijdscohort. In 2020, vóór de Coronapandemie, was de gemiddelde levensverwachting voor een Russische man ruim 66 jaar, en voor een vrouw tien jaar langer. Corona heeft deze levensverwachtingen (tijdelijk) met bijna drie jaar verlaagd. Het tweede opvallende verschijnsel

is het gering aantal Russen onder de 30 jaar. Vooral in de jaren '90 is het aantal geboortes heel laag geweest, ik neem aan door alle maatschappelijke en economische onzekerheid na de ineenstorting van de Sovjet-Unie. Maar na een tijdelijk herstel is het aantal geboortes ook de laatste jaren weer dramatisch laag.

Figuur 1 laat zien dat er in 2021 ongeveer 7,8 miljoen mannelijke twintigers in Rusland leefden. Nu ligt de gemiddelde leeftijd van de Russische soldaat nog boven de dertig, maar het is duidelijk dat het getal van 600.000 dode en gewonde mannelijke oorlogsslachtoffers een flinke hap uit dit demografisch cohort neemt. En het einde ervan is nog niet in zicht.

De resulterende demografische structuur heeft aanzienlijke effecten op de arbeidsmarkt en daarmee op de economische ontwikkeling. Dat kennen we ook in Nederland, waar de vergrijzing er toe leidt dat de vervangingsvraag op de arbeidsmarkt die ontstaat door pensionering de komende decennia niet kan worden opgevangen met voldoende starters op de arbeidsmarkt. Figuur 2 geeft het beeld voor Nederland (een heel ander patroon dan het Russische) waarin dit is te zien.

Figuur 2: bevolkingspiramide Nederland, 2023

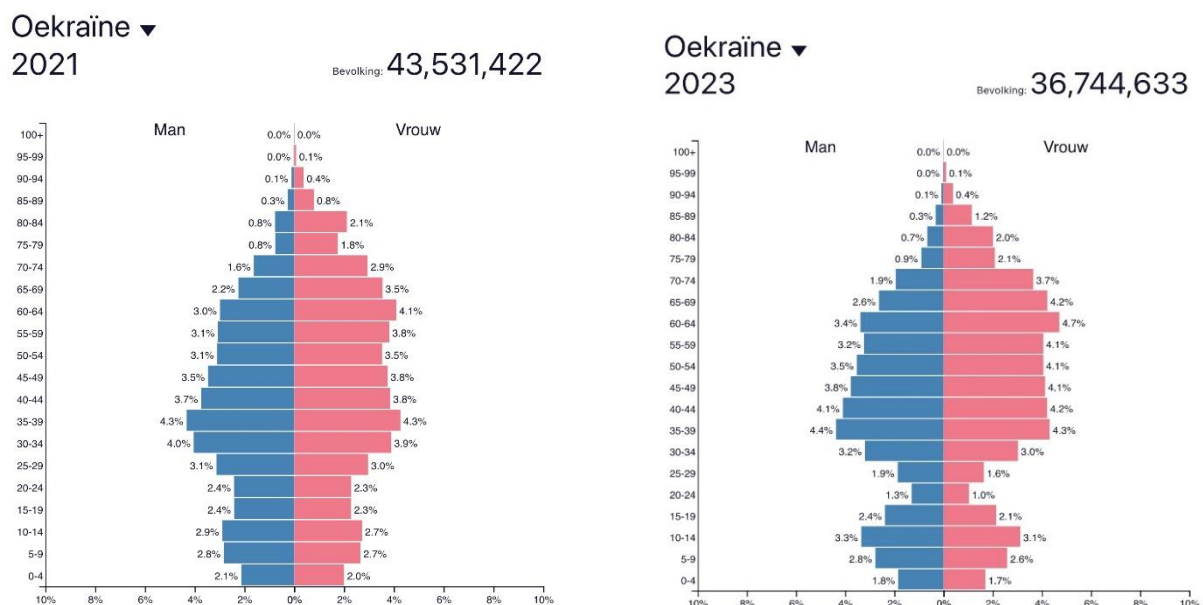


Het effect daarvan is in Nederland een structureel krappe arbeidsmarkt, die alleen met een aanzienlijk aantal arbeidsmigranten nog enigszins in balans gehouden kan worden. In Rusland wordt de pensioenleeftijd jaarlijks verhoogd, maar ligt nog duidelijk onder de Nederlandse, en is opvallend genoeg voor vrouwen (die veel langer leven) aanzienlijk lager dan voor mannen (op dit moment 62 voor mannen en 57 jaar voor vrouwen). Bij het huidige verhogingstempo is het aantal nieuw-gepensioneerden beperkt (voor mannen misschien zelfs lager dan het aantal dat

voor de pensioenleeftijd al overlijdt), maar figuur 1 maakt duidelijk dat het op de arbeidsmarkt intredende cohort aanzienlijk kleiner is dan het uitredende cohort. Recente berichten spreken over een oververhitte Russische economie. Als je naar de arbeidsmarktomstandigheden kijkt begrijp je wat vooral het karakter van deze oververhitting bepaalt, namelijk een tekort aan arbeidskrachten. Onvermijdelijk gaat dit tekort aan jonge arbeidskrachten de Russische economie nog decennialang parten spelen. Dit wordt nog eens versterkt door de maatschappelijke weerstand in Rusland tegen arbeidsmigranten van een ander ras of geloof, die ogenschijnlijk nog sterker is dan in Nederland. En elk oorlogsslachtoffer maakt dit probleem groter. Vanuit dat perspectief bezien is het aantal oorlogsslachtoffers niet alleen een groot maatschappelijk drama, met leed voor heel veel gezinnen, maar is het ook economisch een drama, dat nog heel lang zijn effect zal doen gelden. Het ongeluk is dus nog lang niet voorbij als de oorlog ooit ten einde komt. Dat maakt niet alleen de oorlog zelf onbegrijpelijk, maar vooral ook de oorlogstactiek om heel veel soldaten als kanonnenvoer te slachtofferen. Je kunt je overigens ook nauwelijks voorstellen dat Rusland nog bij machte zou zijn na deze uitputtingslag met Oekraïne een ander oorlogsconflict aan te gaan.

Dit alles maakt natuurlijk wel nieuwsgierig naar de demografische situatie in Oekraïne. Dat plaatje is nog dramatischer dan dat voor Rusland. Het is weergegeven in figuur 3.

Figuur 3: bevolkingspiramide Oekraïne, 2021 en 2023



In Oekraïne zien we een vergelijkbare terugval als in Rusland bij inwoners onder de 30 jaar. Ook hier heeft de onzekerheid van de jaren '90 een groot effect gehad op het geboorteaantal. Maar we zien in figuur 3 ook de enorme impact van de oorlog die Rusland met het land voert. Door een groot aantal mensen dat het land is ontvlucht en het aantal oorlogsslachtoffers resteert nog maar een bedroevend aantal twintigers in het land. Ook dit betekent niet alleen een

cumulatie van heel veel persoonlijke drama's, maar ook een economische probleem van enorme omvang van vele komende decennia, met alle maatschappelijke gevolgen van dien. De wederopbouw van het land zal nog heel moeilijk worden.

Al met al is het onbegrijpelijk dat Rusland deze oorlog voert, en hoe zij deze oorlog voert, en voor Oekraïne is deze oorlog een grote tragedie. Voor beide landen is het een uitputtingsslag en zal de impact nog vele decennia voelbaar zijn, niet alleen in het persoonlijke gemis van geliefden en bekenden, maar ook in het gebrek aan arbeidskrachten om de welvaart te ondersteunen.